

hver sin

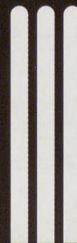
William
Shakespeares
'As you like it'

L[♥]st

Et arrangement i Trondheimbiennalen

TRØNDELAG
TEATER

HOVED
SCENEN

Hva er min lyst?

Min lyst er teatret: Dette enestående møtet mellom to parter - aktor og tilskuer - som gråter, ler, puster og svetter sammen, til samme tid og i det samme rom. Ingen oppfinnsom og heftig billedkombinasjon på fjernsyn eller film kan erstatte dette møtet. Derfor ser jeg lyst på teatrets fremtid i dagens kompliserte mediabilde. Vel og merke dersom teatret er i stadig utvikling og forholder seg til dette bildet. Og det gjør kveldens instruktør Stein Winge!

Stein Winge debuterte som instruktør for tredve år siden her på Trøndelag Teater. Få norske instruktører har fått slik internasjonal anerkjennelse som han, og få har satt iscene flere Shakespeare-skuespill enn han. Likevel er kvelden også en første gang, en slags ny debut for Stein, ettersom han setter iscene en av mesterens komedier for første gang. Dette, i tillegg til en rykende fersk gjendiktning av Svein Selvig, gjør at vi er ekstra spente.

Forestillingen markerer også åpningen på Trondheimsbiennalen, som har Storbritannia som tema. Hva er da mer naturlig enn å presentere en lystig hyllest til kjærligheten av Englands og verdens største dikter William Shakespeare?

Velkommen til lystig lag i Ardenskogen!

Ola B. Johannessen

Ola B. Johannessen
Teatersjef

hver sin Løst

av William Shakespeare
Oversatt av Svein Selvig

Regi: **Stein Winge**
Scenografi: **John Kristian Alsaker**

Musikk: **Håvard Lund**
Regiassistent: **Kirsti Ellefsen**
Kampinstruksjon: **Oddvar Hellan**
Koreografi: **Calvin R. Stiggers**

Lysdesign: **Morten Reinan**
Lyd: **Jan-Emil Indergaard**
Sminke: **Else Lisø**
Suffli: **Ann Eli Aasgård**
Inspisient: **Erik Johansen**
Rekvisitter: **Elisabeth Østergren**

Den forviste Hertugen

Trond Peter Stamsø Munch

Hertug Fredrick, hans bror

John Yngvar Fearnley

Rosalind, den forviste hertugens datter

Kjersti Elvik

Celia, hertug Fredricks datter

Grethe Nordberg

Forvist adelsmann

Jan Frostad

Amiens, adelsmann

Haldor Læg Reid

Jacques

Marit Østbye

Charles, bryter

Calvin R. Stiggers

Orlando

Espen Løvås

Oliver, hans eldre bror

Håkon Ramstad

Adam, Olivers tjener

Sigurd Werring

Klovn (hoffnarr)

Arne O. Reitan

Oliver Noksaet, prost

Helle Ottesen

Corin, gjeter

Nils Johnson

Silvius, gjeter

Trond-Ove Skrødal

Phebe, gjeterjente

Anna Bache-Wiig

Audrey, gjeterjente

Mona Jacobsen

William, bonde og forvist adelsmann

Jan Erik Madsen

Musikere:

Håvard Lund

klarinetter

Ståle Storløyken/

Lars Olav Berg

hammondorgel

Programredaktør

Kirsti Ellefsen

Foto fra prøvene

Lasse Berre

Grafisk utforming

Mette Renée Green

Ansvarlig utgiver

Ola B. Johannessen

Kulisser og kostymer
er produsert i teatrets
egne verksteder

Fotografering og lydopptak
under forestillingen
er ikke tillatt.

Premiere 4. september 1999

 GJENSIDIGE

Dreven debutant

Det er tredivet år siden Stein Winge debuterte som instruktør.

På Trøndelag teater.

Nå "debuterer" han igjen på samme sted, med sin aller første Shakespeare-komedie

– Jeg har nok blitt litt roligere med årene humrer Stein Winge. Det betyr ikke at den beryktede "demon-instruktøren" har blitt noen ufarlig og godmodig eldre mann. Fortsatt lever han etter sitt prinsipp om at det viktigste for å skape godt teater er evnen til å leke.

Stein Winge instruerer på Teaterloftet i 1969

- Det islandske ordet for instruktør er "leikestyrer". Det synes jeg er en god betegnelse, sier Winge. Grunnen til at han takket ja til å sette opp "Hver sin lyst" på Trøndelag Teater, var et behov for å markere tredveårsjubileet for sin instruktørdebut med en ny utfordring for seg selv, på teatret der han som 28-åring startet sin karriere.

Med et snev av nostalgi minnes Winge tiden som ivrig ung teatersekretær med brennende ønske om å få sette opp noe selv, ideen om "Teaterloftet" og endelig, instruktørdebuten, der Trondheimspublikum fikk en lettere sjokkopplevelse i form av to enaktere som inneholdt både onani, vold og kriminalitet.

- Jeg var tøff og ung den gang, smiler Winge.

- Og nå? - Mer beryktet, noe eldre, men fortsatt tøff.

Teite komedier - en utfordring

- Hva er grunnen til at en Shakespeare-spesialist som deg aldri har satt opp noen av hans komedier?

- Fordi jeg ikke har likt dem noe særlig, og rett og slett har syntes de var litt teite. Shakespeares dramaer er lettere å takle. Drama mellom mennesker vil alltid være aktuelt, mens humor foreldes. Men jeg tenkte at det var på tide å ta utfordringen.

Det gjorde Stein Winge, og oppdaget etterhvert at "Hver sin lyst" ikke bare er en overfladisk farsepreget komedie, men et stykke som både har mørke sider, dypere undertoner, og ikke minst en stor porsjon av William Shakespeares imponerende innsikt i menneskessinnet.

- Det som fanget min interesse da jeg begynte å arbeide med stykket, var landflyktigheten karakterene i "Hver sin lyst" opplever idet de forlater det trygge hoffet og begir seg ut i Arden-skogen. De finner et eksil, et fristed der de våger å være seg selv, leve ut sin galskap og åpne opp for kjærligheten. Utstøting og press, enten det skjer på jobben eller i privatlivet, skaper ofte en situasjon hvor man er mer ærlig mot seg selv.

Det er et spennende utgangspunkt. Dessuten er jo Rosalind en av Shakespeares mest interessante rolleskikkelser, på høyde med Hamlet og Macbeth, men med kvinnelig kløkt i tillegg.

- Hvor mye visste du om hva slags forestilling dette skulle bli, da du stod der foran ensemblet på første leseprøve i begynnelsen av mai?

- Jeg hadde tenkt mitt, og hadde en slags skisse klar i hodet. Men det er først i møtet med skuespillerne - menneskene, det skjer. Det er der det hele skapes. Min arbeidsmetode er å gi dem frihet og tillit, slik at vi sammen kan leke frem noe som er riktig for alle. Som instruktør er det viktig å kunne la seg inspirere av skuespillerne. Men av og til bruker jeg et lite triks; nemlig å få skuespillerne til å tro at det er de som finner på ting, og ikke jeg.

Fjellklatring med Shakespeare

- Du har tidligere satt opp både Hamlet og Richard III på Trøndelag teater, og har en lang rekke Shakespeare-oppsetninger ellers i Norge og verden på samvittigheten. Du går aldri lei gode gamle William Shakespeare?

- Nei. Han er jo genial. Å jobbe med Shakespeare er som å klatre i et fjell, der du aldri kommer til toppen. Du lærer stadig nye ting, og det er utrolig hvor mye den mannen har skjønnet av oss mennesker. Jeg klatrer og klatrer - i repektløs ydmykhet, om du vil.

- Du har ikke noe negativt å si om Shakespeare?

- Det måtte være at han ofte skriver dårlige avslutninger. Han var jo teatermann, og jobbet med premierepresset hengende over seg. Akkurat som oss. Da hender det nok at ting kan gå litt over stokk og stein, sier Stein Winge.

- Forresten har jeg lært noe viktig under arbeidet med "Hver sin lyst". - Hva da? - At Shakespeares komedier ikke er så teite som jeg trodde.

Stein Winge

På Trøndelag Teater:

- 1969 - To enaktere av Terry Megan:
"Slapp av du a'mamma" og
"Oppbevares tett og lukket på
et tørt og kjølig sted".
- 1969 - "Store Smellet" av Ann Jellicoe
- 1970 - "Antigone" av Sofokles
"For lukkede dører" av Jean Paul Sartre
"Din egen vri" av Hester, Hal og Apollinar
"Loppen i øret" av Georges Feydeau
- 1971 - "Frøken Julie" av August Strindberg
- 1972 - "Hamlet" av William Shakespeare
- 1973 - "Peer Gynt" av Henrik Ibsen
- 1982 - "Richaard III" av William Shakespeare
- 1986 - "Onkel Vanja" av Anton Tsjekov
- 1999 - "Hver sin lyst" av William Shakespeare

Stadig populær

- stadig et mysterium

Hvem var Shakespeare? Fantes han i det hele tatt? Hvem skrev disse geniale verkene? Akkurat som publikum aldri blir lei av Shakespeares teaterstykker, blir ikke spesialistene lei av å krangle seg i mellom. Shakespeare er fortsatt et mysterium.

Det var en gang en ung mann fra Stratford-upon-Avon, som het William Shakespeare - eller var det egentlig det? Og var det i såfall denne mannen som skrev de berømte skuespillene med denne signaturen? I over 150 år har ulike teorier om hvorvidt Shakespeare har eksistert, dukket opp. Var dette geniet, slik en har trodd, sønn av en lær- og ullhandler, født i Stratford upon-Avon 23. april 1564? Var Shakespeare bare en oppdiktet person? Var det egentlig Francis Bacon som skrev under navnet Shakespeare? Elisabeth I? Var det forfatter-rivalen Thomas Marlow? En engelsk jarl? Kong Jakob? Var Shakespeare egentlig dronning Elisabeth I?

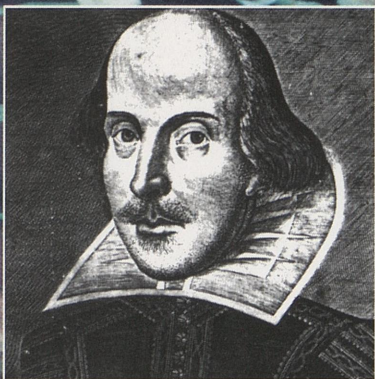
Det finnes mange, godt og mindre godt begrunnede teorier om tidenes kanskje største dramatiker, og fortsatt er interessen for mysteriet William Shakespeare stor. En av de ferskeste påstandene er at selv ikke graven hans i Stratford er ekte. Nei, gravstenen med tegning av en penn, ble satt opp først på 1800-tallet. Noen signatur med Shakespeares håndskrift skal heller ikke finnes. Interessant for oss i dag? Ja tydeligvis. Et lite klikk innom de mange Shakespeare-linkene på internett viser at mysteriet Shakespeare er heftig debattert over hele verden.

Velger vi å holde oss til den mest vanlige teorien om Mr. William Shakespeare, får vi vite følgende:

Han ble født i 1564. Moren var rikmannsdatteren Mary Arden, faren den velstående hanskemakere og ullhandleren John Shakespeare. William fikk sin utdannelse på Stratford Grammar School, der han lærte både gresk og latin. 18 år gammel gifter han seg med den 27 år gamle Anne Hathaway, og får senere tre barn med henne. Siden vet vi at Shakespeare rundt 1592 dukker opp i London, som skuespiller og forfatter, knyttet til prestisjekompaniet The Kings Men, som gjerne opptrådte på det nye flotte teateret "The Globe". Som vi vet; Shakespeare hadde suksess. Og han var produktiv. Ikke mindre enn 37 store skuespill rakk han å skrive, i tillegg til sonetter og poesi!

William Shakespeare flyttet tilbake til Stratford i 1611, og døde der i 1616, angivelig på nøyaktig samme dato som han ble født; 23. april.

Vi kan velge å tro på dette, eller ikke. For publikum, i dag som på 1600-tallet, er det viktigste at teaterstykkene appellerer til oss, interesserer oss og engasjerer oss. Hvem nå enn det var som skrev dem, så hadde vedkommende en menneskekunnskap, et dramatisk talent og en grensesprengende humor, som fortsatt gjør at Shakespeare-filmer blir kassa-suksesser, at instruktører og skuespillere ivrer etter å sette opp- og spille Shakespeare - kort sagt at mannen, myten og verkene hans fortsatt angår oss, 400 år etter at de ble skrevet. Av et eller annet geni...

På Shakespeares grav i Stratford-upon-Avon står følgende inskripsjon, skrevet av forfatteren selv (Hvem han nå enn må ha vært):

*"Good friend, for Jesus sake forbear
To dig the dust enclosed here
Blessed be the man that spares these stones
And cursed be he that moves my bones"*

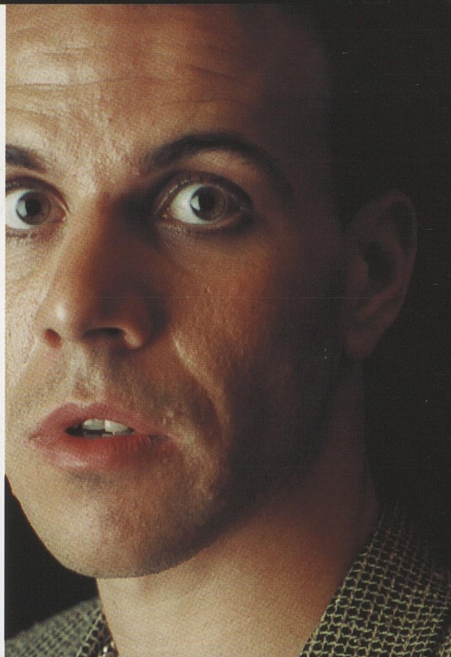

“Det finnes ingen klokke i skogen”,
Orlando til Ganymedes (Rosalind).

*“Kjærligheten er bare en galskap, og tro meg: Den fortjener et mørkt rom og en pisk like mye som de gale gjør”,
Rosalind, forkledd som Ganymedes.*

Espen Løvås om **Orlando**:

Orlando er en typisk helt. Han outsideren, som vinner “prinsessen og halve kongeriket”. Orlando er ung, snill, uerfaren, og men ikke så intelligent som Rosalind. Hans styrke er at han er ærlig, på en naiv, men modig måte og har en sterk rettferdighetssans, på grensen til det moralistiske. I bunn og grunn er det en viktig ting som skjer med Orlando; han forelsker seg, og opplever gjennom den første store kjærligheten å fanges av noe større enn ham selv. Plutselig mister det som tidligere har vært viktig sin betydning, og alt dreier seg om et annet menneske; henne han elsker. Orlando blir gal av kjærlighet, men det er positiv galskap.

Kjersti Elvik om **Rosalind**:

Noen mennesker later til å ha en gammel sjel, til tross for ung alder. Jeg tror Rosalind er en slik person. Hun er en uskyldig og uerfaren ungjente som likevel bærer på en masse livsvisdom. Det er to ting som gjør Rosalind til den hun er i stykket; det intense vennskapsforholdet til bestevenninnen Celia og den stormende og altoverskuende forelskelsen i Orlando. Rosalind er en optimist, leken og glad i utfordringer. Rosalind og jeg har nok visse fellestrekk; vi er begge realistiske, humoristiske og litt melankolske.

*“Det er bittert å betrakte lykken gjennom en annen manns øyne”,
Orlando til Ganymedes (Rosalind)*

Håkon Ramstad om **Oliver**:

Oliver er rett og slett Orlando's slemme storebror, sleip utpekulert og sjalu på den populære lillebroren sin. Men ingen mennesker er ensidig slemme tror jeg. Heller ikke Oliver, noe som viser seg etterhvert i stykket. Sånn er det jo gjerne; en gang slem gutt, alltid slem gutt. Det blir på en måte en selvoppfyllende profeti. Først når han opplever kjærlighet og tilgivelse fra Orlando - og at noen faktisk bryr seg om ham, klarer han å bryte den onde sirkelen, og bli kvitt sitt slemme image.

SEKS skuespillere OM SEKS roller

Grethe Nordberg om **Celia**:

Celia er veldig feminin, veldig trofast og veldig ærlig. Vennskapsbåndet mellom henne og Rosalind er så sterkt at de uten overdrivelse kan kalles uadskillelige. Selv om Celia virker svak, tror jeg det er hun som er den sterkeste av de to venninne. Som alle andre unge piker, drømmer også Celia om den store kjærligheten. Hun er både naiv og uskyldig, men akkurat som Rosalind, rappkjefet og ironisk. Celia og jeg likner på hverandre i det at vi begge er trofaste venner som tar vennskap på alvor.

Marit Østbye om **Jacques**:

Da jeg skjønte at dette var et stykke om kjærlighet i alle dens former, forstod jeg hvor ensom Jacques egentlig er. Han er en einstøing og en melankoliker som i motsetning til andre i stykket, verken elsker eller blir elsket. Jacques er nok redd. Redd for å involvere seg, redd for livet og redd for å bli såret. Istedenfor å leve selv, snakker han om livet. Som alle andre, ønsker nok også Jacques å bli elsket. Men han er for feig. Derfor beskytter han seg bak sine enetaler.

“Hele verden er en scene, der menn og kvinner bare er aktører”, Jacques.

“Som oxen har sitt åk, hesten sitt bissel og jaktfalken sine bjeller, så har mannen sine lyster”, Klovn.

Arne Reitan om **Klovn**:

- Som alle klovner, er han ikke lykkelig. En “positiv desillusjonist”, er vel enn passende karakteristikk. Som datidens hoffnarrer, sjonglerer han ekvilibristisk med ord og uttrykk, og en moderne parallell til ham vil være avisredaksjonenes desk-medarbeidere. Jeg tror denne klovn er klok av skade, men han fortsetter likevel å skades i sine ustanselige forsøk på å finne lykken - en glad nedtur gjennom livets labyrint, kanskje?

- Rosalind er Shakespeares største kvinnerolle, Stein Winge er min favoritt-instruktør og Trøndelag Teater er liksom "hjemme".

Dette var de tre grunnene til at Kjersti Elvik forlot Oslo og Nationalteatret, til fordel for teatret der hun debuterte.

- Det er ett eller annet med Trøndelag Teater, sier Kjersti Elvik, og tenker hardt for å finne ut hva. - Jeg tror rett og slett det er det at alle er så forbannet hyggelige her oppe - og da mener jeg ALLE, både teknikere, administrasjon og skuespillere, fastslår Elvik.

I Oslo ble mange forundret over at en ung og talentfull skuespiller ikke ville være på selveste Nationalteatret. Men for Kjersti Elvik, var tilbudet om å få spille Rosalind i Stein Winges regi, rett og slett for fristende.

Lekekameraten Winge

- Det var da jeg fikk vite hvem som skulle instruere, at jeg bestemte meg, innrømmer Elvik, som gjorde sitt første bekjentskap med Winge som instruktør da hun spilte Gerd i Ibsens "Brand" på Nationalteatret. - Han er fullstendig tøylesløs og jobber veldig ulikt andre instruktører.

- Hvordan da?

- Jo, han liksom hiver deg inn i sentrifugen, uten å spørre først, og venter at du skal komme levende ut. Han er befriende lite analytisk, han er åpen og leken, og venter at vi skuespillere skal være det samme. Det kan være ganske tøft til tider, smiler Elvik, som selv ikke er redd for utfordringer. Det har rollen som Rosalind vært.

- Det er ikke for ingenting Rosalind blir regnet som Shakespeares største kvinnerolle. Hun er veldig allsidig, intelligent, og så sier hun så forbannet mye flott. Man kan jo lure på hvor hun får det fra alt sammen - ung og uerfaren som hun er.

- Og så er hun forelsket... - Ja. Veldig.

- Shakespeare er sløy

For Rosalind er det kjærlighet ved første blick. Tror Kjersti Elvik på denslags?

-...Jo... Jeg gjorde det i all fall før. Jeg er overbevist at visse mennesker umiddelbart fascinerer en mer enn andre. Det er sånn det begynner, og så kommer kjærligheten etterpå. La oss heller si jeg tror på "fascinasjon ved første blick".

Som så mange andre, er også Kjersti Elvik full av respekt og beundring for William Shakespeare.

- Det jeg synes er flottest hos ham, er bildene han skaper. Den fyren er ganske sløy til beskrive livet. Han er en stor menneskekjenner, og det er spennende at han ofte lar personene i sine stykker kommentere seg selv og betrakte seg selv utenfra. Men Shakespeare er en nøtt. Det har jeg merket med Rosalind-rollen. Du leser og leser, og tror du har forstått meningen, men så plutselig dukker det opp helt nye betydninger.

Som å komme hjem

Siden hun debuterte i 1992 har Kjersti Elvik fått den ene teaterutfordringen etter den andre, på Trøndelag Teater, på film og på Nationalteatret.

- Har du forandret deg mye på disse syv årene?

- Ja. Både personlig og som skuespiller er jeg blitt mer moden. I dag kan jeg spille roller jeg ikke hadde fikset da jeg var 23.

- For eksempel? - Rosalind.

Espen Løvås

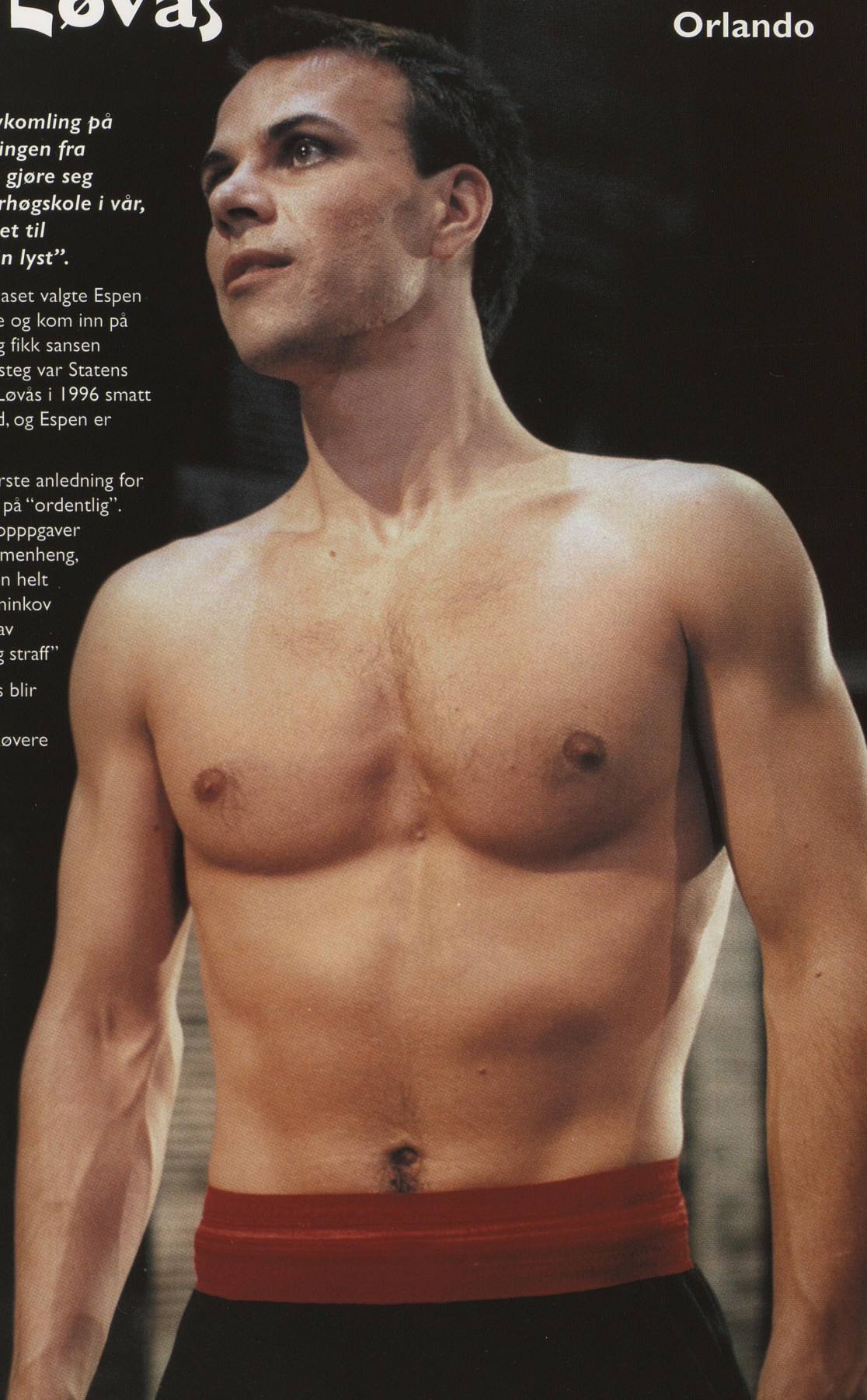
Debuterer som
Orlando

Espen Løvås er årets nykomling på Trøndelag teater. 26-åringen fra Stjørdal rakk akkurat å gjøre seg ferdig på Statens Teaterhøgskole i vår, før han satte seg på flyet til Trondheim, og "Hver sin lyst".

Etter å ha gjort ferdig gymnaset valgte Espen å snuse på teater. Han søkte og kom inn på Romerike Folkehøgskole, og fikk sansen for skuespilleryrket. Neste steg var Statens Teaterhøgskole, der Espen Løvås i 1996 smatt rett inn. Tre års hardt arbeid, og Espen er tilbake i Trøndelag.

Rollen som Orlando blir første anledning for Espen til å vise hva han kan på "ordentlig". Unge Løvås har hatt store oppgaver tidlig, men kun i skolesammenheng, der den største utfordringen helt klart var rollen som Raskolnikov i en fire timer lang versjon av Dostojevskijs "Forbrytelse og straff"

Neste rolle for Espen Løvås blir av en helt annen karakter; nemlig Bakeren i "Folk og Røvere i Kardemomme by".

Til alles lyst

William Shakespeare var på høyden av sin karriere da han skrev komedien "Hver sin lyst" i 1599.

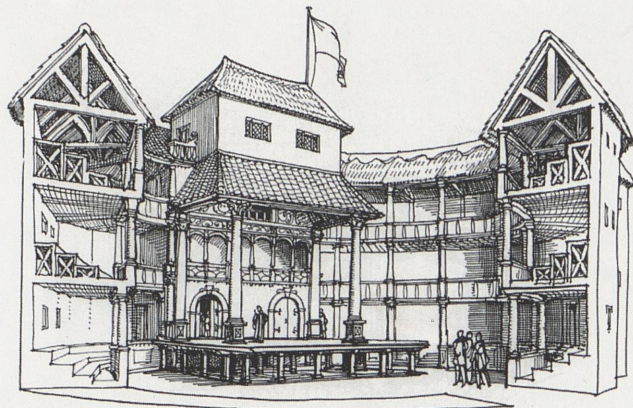
Han var blitt berømt, velstående, anerkjent, og hadde nettopp fått oppført det storslagne teatret "The Globe" i London. Handlingen i stykket er hentet fra et på den tiden allerede velkent og populært prosaverk; "Rosalynde", skrevet av forfatteren Thomas Lodge i 1590. Selv om persongalleriet og grunnhandlingen er beholdt, har Shakspeare utvidet og utviklet både karakterene og intrigen til å bli den elegante blandingen av humor, ironi, psykologi, ordspill og dramatisk oppbygning som gjør at "Hver sin lyst" blir ansett som den fremste av Shakespeares komedier.

For som tittelen røper, dette et stykke underholdningsdramatikk, skrevet for å behage alle - til alles lyst. På Shakspeares tid betydde det at det ikke måtte være så grovt at det fornærmet autoritetene, men samtidig pirre og sjokkere, at det skulle appellere til kvinnelige tilskuere, såvel som mannlige, at det ikke skulle være vanskeligere enn at vanlige utdannede teaergjengere skulle kunne få noe ut av forestillingen, men samtidig ligge på et høyt nok plan til å tilfredstille den mer akademisk skolerte delen av publikum.

Den som leter etter dypere mening og svar på hva Shakespeare har villet med denne komedien, vil nok få mange svar, bare ved å tenke rent praktisk. Dekorasjoner fantes ikke på datidens teaterscener; altså måtte tid, sted og viktige faktaopplysninger bakes inn i teksten. Derfor møter vi stadig på stedsbeskrivelser i dialogene, eller rene "informasjonstaler" i form av forklarende henvendelser til publikum.

Dessuten bør vi ha i mente at kvinnelige skuespillere ikke fantes på Shakespeares tid, og at kvinnerollene derfor ble skrevet for, og spilt av menn. Når Rosalind kler seg ut som mann, blir dette et ekstra underholdningspoeng, idet publikum opplevde en mann som spiller kvinne som spiller mann. I og med at det ikke fantes noe sceneteppes, måtte dramatikeren hele tiden skrive slik at det praktisk ble mulig å gjøre sine entreer og sortier på en troverdig måte. Sist men ikke minst; det måtte ikke finnes dødpunkter.

For med et folkelig publikum, der mange opplevde forestillingen som gjerne varte over to timer, fra ståplass, var man nødt til å holde deres oppmerksomhet fanget hele stykket igjennom. Denne delen av publikum nølte nemlig ikke med å bråke og sabotere forestillingen, dersom de begynte å kjede seg. Det er derfor helt bevist at Shakespeare legger inn slåsskamper og brytescener, sper på med sanger og musikalske innslag, veksler mellom rå humor og rørende kjærlighetsscener - slik publikum likte det på 1600-tallet, og slik vi liker det i dag. For teater for 400 år siden, var for datidens publikum, det såpeoperaene på TV er for oss i dag; folkelig underholdning, tilpasset sin tids behov...

"A playhouse 1595, from The Globe Restored"

Hvor er alle heltene?

Dersom "Hver sin lyst" er Shakespeares viktigste komedie, er Rosalind uten tvil hans fremste kvinneskikkelse. Hun er en slags "superkvinne", som Shakespeare har utstyrt med alt han kunne drømme om å finne hos en ung dame; skjønnhet, vidd, selvironi, intelligens og mot. "Hver sin lyst" er Rosalinds komedie. Det er hun som (godt hjulpet av Celia), styrer "showet" - hun som er stykkets heltinne.

Men de mannlige heltene, hvor er de? De er ikke der. For i motsetning til tragediene, har ikke Shakespeares komedier noen Othello, Hamlet eller Macbeth. Nei, her er det kvinnene som råder, mens mennene er redusert til stakkarlige, lite markante figurer, klossete i både ord og handling.

Mange har nok spurt seg hva en intelligent og storslagen kvinne som Rosalind ser i en ung romantiker som Orlando. Det eneste sannsynlige svaret er rett og slett; hun er forelsket. Og kjærlighet verken kan eller bør, som kjent, forklares.

Denne uforklarlige, altoverskyggende, fantastiske og grusomme kraften, kalt kjærlighet, og hvordan den forandrer oss alle, er hovedtemaet i "Hver sin lyst". Den er uforutsigbar, og kan ramme oss når vi minst venter det. Det finnes ingen standardforelskelse. Nei, den arter seg høyst ulikt hos hver og en av oss - som hos skikkelsene i "Hver sin lyst".

Men hos Shakespeare er det først og fremst mennene som krymper og reduseres til forelskede "gærninger" i kjærlighetens tørketrommel. Rosalind er også gal av forelskelse, men i motsetning til sin utkårede Orlando, blir hun styrket av kjærligheten - ikke satt ut av spill.

At Shakespeare hadde stor repekt for - og forståelse for kvinner, er tydelig, og skikkelser som Rosalind må ha vært forbilder for mange av datidens unge piker.

Høres dette overraskende moderne og likestilt ut? Vel, la oss ikke glemme en liten, allerede omtalt detalj; kvinnelige skuespillere var ikke akseptert i renessansens teater, og alle kvinneroller - også Rosalind, ble spilt av menn.

En rå, grov og erotisk komedie

Svein Selvig har alltid ment Shakespeares komedier var tannløse og litt kjedelige. Arbeidet med "As you like it" har fått ham til å skifte mening; - Stykket er jo rett og slett en sex-komedie!

- Klassikerne bør oversettes minst hvert tiår! Det mener Svein Selvig, mannen som fikk i oppgave og oversette "As you like it".- Språket forandrer seg, samfunnet forandrer seg, og vi forandrer oss. Det er ting i min oversettelse som ikke ville blitt akseptert for 20 år siden, mener den erfarne teater-oversetteren. Ellevill av glede over den prestisjetunge oversetter-oppgaven, dykket han ned i det Shakespearske univers, svømte i et helt år omkring der nede, på jakt etter ny mening og nytt perspektiv på en tekst skrevet for 400 år siden, før han omsider dukket opp igjen med sin ferske, men likevel Shakespeare-tro oversettelse; "Hver sin lyst".

Litterær arkeolog

- Det første jeg måtte gjøre var å arbeide som en litterær arkeolog og finne ut av hva ord og uttrykk betydde på Shakespeares tid, og hvordan de kan brukes og omskrives for å gi samme effekten i dag.

- Hva fant så språk-arkeologen?

- Dobbelbetydninger, ordspill og masse erotikk. Jeg forstod plutselig at "As you like it" er en sex-komedie, og at tidligere oversettelser har vært idylliske, pene og pyntelige i forhold til originalen. Den er nemlig meget grov. Ta for eksempel ordet "wit", som på norsk gjerne oversettes direkte, som "vidd". På Shakespeares tid hadde ordet en tilleggsbetydning; nemlig "kjønnsorgan". Det blir jo noe helt annet, ikke sant?

- Så det er en ny og sjokkerende grov oversettelse du har gjort?

- Ja, men ikke grovere enn Shakespeare var. Det tror jeg ikke er mulig.

Oversettelsens fire faser

Oversettelsessarbeid er en lang prosess, og for Svein Selvigs vedkommende foregår det i fire faser - faser der han som oversetter spiller ulike roller.

- Den første fasen er preget av litterært og språklig gravearbeid, lesing av originalmanus, bøker med Shakespeare-forskning og historisk materiale. I neste fase blir jeg instruktør. For som oversetter blir du også nødt til å tenke sceneløsninger: oppbygning, dramaturgi, og ta flere "instruktør-valg".

I tredje fase setter jeg meg i skuespillerens sted. Du må som oversetter leve deg inn i rollefigurene og deres personlighet for å skjønne hvorfor de snakker som de gjør, og dessuten kreves det innlevelse for å oversette følelser. Gjør man ikke det, får jo ikke skuespillerne noe å spille på. Så, i fjerde og siste fase, ser jeg det hele fra publikums synsvinkel, og spør meg selv: Er dette bra, eller rett og slett kjedelig?

Et skjørt gobelin

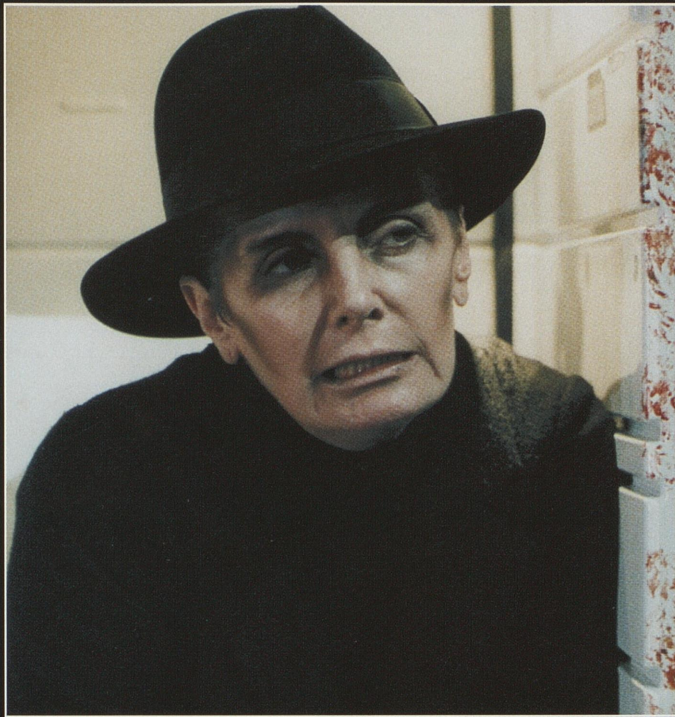
- Etter et års arbeid og intenst samliv med "Hver sin lyst" må det da føles litt skremmende å overlate det hele til andre?

- Det er klart, det blir som et barn for deg. Og som om det var mitt eget barn forsøker jeg å forsvare det jeg har gjort på alle måter. Men det er sundt å få kritikk, og noe kan jo skuespillere og instruktør forandre underveis, bare det ikke blir for mye. En oversettelse er jo som et finved språk-gobelin, der alt henger sammen og er nøye bygd opp. Begynner en å tukle for mye med det, så rakner hele veven. I dette tilfellet har ingen tråder begynt å løsne.

- Hva mener du "As you like it" og "Hver sin lyst" handler om?

- Om livet og om kjærligheten. Det er ikke noe dypsyndig stykke med rom for tung analyse. Hva var egentlig teater på 1600-tallet, den gang de verken hadde TV, kino eller video? Jo, rett og slett underholdning, på linje med det TV-såpene er i dag. Den gang, som nå, elsket publikum romantikk, intriger og erotikk. "Hver sin lyst" har alt dette. Det er en komedie, med ett mål; å underholde publikum.

Shakespeares skuespill

- 1589 - 92 Henrik VI (del I, II, III)
1592 - 93 Richard III
1593 - 94 Titus Andronicus – Forvekslingskomedien
To herrer fra Verona – Troll kan temmes
1594 - 95 Kjært besvær forjevnes
1594 - 96 Kong Johan
1595 Kong Richard II
1595 Romeo og Julie
1595 - 96 En midsommernattsdrøm
1596 - 97 Kjøpmannen i Venedig
1596 - 98 Kong Henrik IV (del I, II)
1597 - 98 De lystige koner i Windsor
1598 - 99 Stor ståhei for ingenting
1599 Kong Henrik V – Julius Caesar
Hver sin lyst
1601 - 02 Hamlet – Helligtrekongers aften
Troilus og Cressida
1602 - 03 Når enden er god, er allting godt
1604 Like for like – Othello
1605 Kong Lear
1606 Macbeth
1606 - 07 Antonius og Kleopatra
1607 - 08 Timon fra Athen – Coriolanus – Pericles
1609 Cymbeline
1611 Vintereventyret – Stormen
1612 - 13 Kong Henrik VIII

Lysten

(Sonett 129)

Et spill av ånd i skammens gjøglespill
er lystens akt, og før sin akt er lyst
rå, grusom, grådig, skrankeløs og vill,
beredt til mened, mord og blodig dyst.

Knapt nydt før den ble sett med forakt;
blindt jaget, og knapt fanget før den var
blindt hatet, som et svelget åte, lagt
med hensikt for å skade den som tar.

I jakten og i fangsten like gal;
dens før, dens nu, dens etter: samme strøm
av dårskap. Grepet fryd: en grepet kval.
Før: håp om glede. Etterpå: en drøm.

Det vet enhver, men søker likevel
den himmel som er helvetporten selv.

Shakespeares sonetter, gjendiktet av André Bjerke.